

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
GIOVANNI PITRUZZELLA IŠVADA,
pateikta 2021 m. rugsėjo 2 d.¹

Byla C-262/20

**VB
prieš**

**Glavna direktzia „Pozharna bezopasnost i zaschtita na naselenieto“ kam Ministerstvo na
vatreshnite raboti**

(*Rayonen sad Lukovit* (Lukovito apylinkės teismas, Bulgarija) prašymas priimti prejudicinį
sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Socialinė politika – Darbo laiko organizavimas –
Direktyva 2003/88/EB – Naktinio darbo trukmės apribojimas – Viešojo ir privačiojo sektoriaus
darbuotojai – Vienodo požiūrio principas“

1. Ar siekiant užtikrinti visišką darbuotojų sveikatos apsaugos ir saugos veiksmingumą, kurio siekiama Direktyva 2003/88/EB², reikia, kad valstybės narės numatytų, jog įprastas ugniagesių naktinio darbo laikas turi būti trumpesnis už įprastą darbo dienos trukmę? Ar nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią tik privačiojo sektoriaus darbuotojams nustatyta maksimali septynių valandų naktinio darbo trukmė, yra suderinama su Pagrindinių teisių chartijos nuostatomis? Galiausiai ar būtina, kad valstybės narės aiškiai nustatytų įprastą naktinio darbo trukmę ir viešojo sektoriaus darbuotojams?
2. Tokie iš esmės yra klausimai, iškelti *Rayonen sad Lukovit* (Lukovito apylinkės teismas, Bulgarija) pateiktame prašyme priimti prejudicinį sprendimą, į kuriuos atsakydamas Teisingumo Teismas turi galimybę, atsižvelgdamas į Direktyvą 2003/88 ir į tam tikras Chartijos nuostatas (visų pirma jos 20 ir 31 straipsnius), nuodugniai išnagrinėti naktinio darbo ribojimo klausimą, visų pirma valstybėse narėse galiojančias privačiame ir viešajame sektoriuose taikomas taisykles.
3. Šioje išvadoje paaiškinsiu priežastis, dėl kurių manau, kad Direktyva 2003/88 valstybėms narėms užtikrinama plati diskrecija nustatyti naktinio darbo taisykles, nepažeidžiant šioje direktyvoje nustatytų būtiniausių reikalavimų, kuriais siekiama užtikrinti visišką darbuotojų sveikatos apsaugos ir saugos veiksmingumą.

¹ Originalo kalba: italų.

² 2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų (OL L 299, 2003, p. 9; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 381).

I. Teisinė sistema

A. Sąjungos teisė

4. Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „Chartija turi tokią pat teisinę galią, kaip ir Sutartys“.

5. Chartijos 20 straipsnyje nustatyta:

„Prieš įstatymą visi lygūs.“

6. Chartijos 31 straipsnyje „Tinkamos ir teisingos darbo sąlygos“ nustatyta:

„1. Kiekvienas darbuotojas turi teisę į saugias, jo sveikatą ir orumą atitinkančias darbo sąlygas.

2. Kiekvienas darbuotojas turi teisę į tai, kad būtų apribotas maksimalus darbo laikas, teisę į dienos ir savaitės poilsį, taip pat kasmetines mokamas atostogas“.

7. Direktyvos 2003/88 7, 8 ir 10 konstatuojamosiose dalyse nustatyta:

„(7) Moksliniai tyrimai parodė, kad žmogaus kūnas naktį jautriau reaguoja į aplinkos poveikį ir į tam tikras apsunkinančias darbo organizavimo formas ir kad ilgas naktinis darbas gali būti žalingas darbuotojų sveikatai ir gali kelti pavojų saugai darbo vietoje.

(8) Reikia riboti naktinio darbo, įskaitant viršvalandžius, trukmę ir nustatyti, kad darbdaviai, kurių darbuotojai reguliariai dirba naktinėje pamainoje, praneštų šią informaciją kompetentingosioms institucijoms, jei jos to reikalauja.

<...>

(10) Būtina, kad naktį ir pamainomis dirbančių darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos lygis atitiktų jų darbo pobūdį ir kad apsaugos ir profilaktikos paslaugų organizavimas ir pati veikla bei išteklių naudojimas būtų veiksmingi.“

8. Direktyvos 2003/88 8 straipsnyje „Naktinio darbo trukmė“ nustatyta:

„Valstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad:

a) naktinės pamainos darbuotojų įprastinės darbo valandos per parą neviršytų vidutiniškai aštuonių valandų;

b) naktinės pamainos darbuotojai, kurių darbas susijęs su ypatingais pavojais arba kurių fizinis ar protinis darbo krūvis yra didelis, bet kuriuo 24 valandų trukmės laikotarpiu, kai jie dirba naktinį darbą, nedirbtų daugiau kaip aštuonias valandas.

B punkte nurodytas su ypatingu pavojumi arba dideliu fiziniu ar protiniu krūviu susijęs darbas yra apibūrinamas nacionalinės teisės aktais ir (arba) praktika arba kolektyvinėmis sutartimis, arba darbdavių ir darbuotojų susitarimais, atsižvelgiant į naktinio darbo specifiinį poveikį ir žalą.“

9. Direktyvos 2003/88 12 straipsnyje „Sauga ir sveikatos apsauga“ nustatyta:

„Valstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad:

- a) būtų užtikrinta naktinės pamainos darbuotojų ir pamainomis dirbančių darbuotojų sauga ir sveikatos apsauga, atitinkanti jų darbo pobūdį;
- b) atitinkamos naktinės pamainos darbuotojų ir pamainomis dirbančių darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos priemonės arba sąlygos būtų lygiavertės kitiems darbuotojams taikomoms sąlygoms ir galiotų bet kuriuo metu.“

B. Nacionalinės teisės aktai

10. *Kodeks na truda* (Darbo kodeksas) 140 straipsnyje nustatyta:

„1. Įprastas savaitės naktinio darbo laikas per 5 darbo dienų savaitę negali viršyti 35 valandų. Įprastas naktinio darbo laikas per 5 darbo dienų savaitę negali viršyti 7 valandų [per dieną].

2. Naktinis darbas – tai darbas nuo 22.00 val. iki 6.00 val., o iki 16 metų amžiaus darbuotojų atveju – nuo 20.00 val. iki 6.00 val.

<...>“

11. *Zakon za Ministerstvo na vatreshnite raboti* (Vidaus reikalų ministerijos įstatymas, DV, Nr. 53, 2014 m. birželio 27 d.; toliau – ZMVR) 142 straipsnyje nustatyta:

„1. Vidaus reikalų ministerijos tarnautojai yra:

- 1) policijos pareigūnai ir priešgaisrinės ir civilinės saugos tarnybos pareigūnai;
- 2) valstybės tarnautojai;
- 3) pagal darbo sutartis dirbantys asmenys.

<...>

5. Pagal darbo sutartį dirbančių asmenų statusas reglamentuojamas pagal Darbo kodekso ir šio įstatymo nuostatas.“

12. ZMVR 187 straipsnyje numatyta:

„1. Įprastas Vidaus reikalų ministerijos tarnautojų darbo laikas yra 8 valandos per dieną ir 40 valandų per savaitę; darbo savaitę sudaro 5 darbo dienos.

<...>

3. Valstybės tarnautojų darbo laikas skaičiuojamas darbo dienomis kasdien, o dirbantiesiems 8, 12 ar 24 valandų pamainomis – už trijų mėnesių laikotarpį. <...> Pamaininio darbo atveju naktinis darbas gali būti atliekamas nuo 22 val. iki 6 val. ryto, bet vidutinis darbo laikas negali viršyti 8 valandų per 24 valandų laikotarpį.

<...>

9. Valstybės tarnautojų darbo laiko organizavimo bei paskirstymo ir apskaitos tvarka, atlyginimas už darbą, kurį pareigūnai atlieka ne įprastu darbo laiku, tarnybos sistema, poilsis ir pertraukos valstybės tarnautojams nustatomi Vidaus reikalų ministro įsakymu.“

13. ZMVR 188 straipsnio 2 dalis suformuluota taip:

„Valstybės tarnautojams, dirbantiems nuo 22 val. iki 6 val. ryto, taikoma speciali Darbo kodekse numatyta apsauga.“

14. Vidaus reikalų ministro pagal ZMVR 187 straipsnio 9 dalį priimamuose įsakymuose nustatoma išsami Vidaus reikalų ministerijos tarnautojų darbo laiko organizavimo ir paskirstymo tvarka, atlyginimas už darbą ne įprastu darbo laiku ir poilsio bei pertraukų tvarka.

15. Taigi 2014 m. rugpjūčio 11 d. Įsakymo Nr. 8121z-407 (DV, Nr. 69, 2014 m. rugpjūčio 19 d., toliau – 2014 m. įsakymas) 31 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad naktinio darbo valandos perskaičiuojamos į dieninio darbo valandas, taikant tam tikrą daugiklį; todėl nuo 22 val. iki 6 val. ryto išdirbtos valandos turėjo būti dauginamos iš koeficiento 0,143, o rezultatas turėjo būti pridėtas prie viso tuo laikotarpiu išdirbtų valandų skaičiaus.

16. Šis įsakymas buvo panaikintas 2015 m. gegužės 25 d. Įsakymu Nr. 8121h-592 (DV, Nr. 40, 2015 m. birželio 2 d.), o šis – 2016 m. liepos 29 d. Įsakymu Nr. 8121h-776 (DV, Nr. 60, 2016 m. rugpjūčio 2 d.), kuriame nebeįskaitoma 2014 m. įsakymo 31 straipsnio 2 dalyje nustatyta naktinio darbo valandų vertinimo sistema.

17. Kiek tai susiję su darbuotojais, dirbančiais Vidaus reikalų ministerijai pavaldžiose įstaigose, *decreto sulla struttura e sull'organizzazione delle retribuzioni* (Įsakymas dėl darbo užmokesčio struktūros ir organizavimo; DV, Nr. 9, 2007 m. sausio 26 d.) 9 straipsnio 2 dalis suformuluota taip:

„Pagal suminę darbo laiko apskaitą naktinis darbo laikas perskaičiuojamas į darbo valandas, taikant koeficientą, atspindintį įprastinio darbo laiko trukmės ir naktinio darbo laiko santykį, nustatytą siekiant apskaičiuoti kasdienį darbo laiką konkrečioje darbo vietoje.“

II. Bylos faktinės aplinkybės, pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

18. VB yra Bulgarijos vidaus reikalų ministerijos Priešgaisrinės apsaugos ir gyventojų apsaugos generalinės direkcijos (toliau – Direkcija) Lukovito miesto apylinkės tarnautojas, einantis pamainos viršininko pareigas.

19. Nagrinėjamu laikotarpiu – nuo 2016 m. spalio 3 d. iki 2019 m. spalio 3 d. – VB dirbo 24 valandų budėjimo pamainas, kurių suminė apskaita buvo vedama už trijų mėnesių laikotarpį. Kiekvieną ketvirtį būdavo apskaičiuojami VB įprastinio tarnybos laiko viršvalandžiai už atitinkamą laikotarpį ir už juos sumokama.

20. Iki 2015 m. gegužės 25 d. dėl tuo metu galiojusių nacionalinės teisės nuostatų (2014 m. vidaus reikalų ministro įsakymo) VB naktinės tarnybos laikas buvo dauginamas iš koeficiento 0,143 ir gautas rezultatas pridedamas prie bendro referenciniu laikotarpiu išdirbtų valandų skaičiaus, taip septynios naktinės tarnybos valandos į apskaitą būdavo įtraukiamos kaip aštuonios numatytos tarnybos valandos.

21. Paskesniame 2015 m. įsakyme tokios nuostatos nebeliko. Todėl nuo 2015 m. gegužės 25 d. ir konkrečiai ginčijamu laikotarpiu Direkcija, apskaičiuodama tarnybos laiką, nebetaikė nuostatos dėl naktinės tarnybos valandų perskaičiavimo į dieninės tarnybos valandas.

22. VB pareiškė ieškinį *Rayonen sad Lukovit* (Lukovito apylinkės teismas) – pirmosios instancijos teisme pagal nacionalinę sistemą ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme – ir pareikalavo įpareigoti Direkciją sumokėti jam 1 683,74 levų (BGN) užmokestį už išdirbtus ir neapmokėtus viršvalandžius bei pagal teisės aktus nustatytas palūkanas.

23. Ieškovas teigia, jog laikotarpiu nuo 2016 m. spalio 3 d. iki 2019 m. spalio 3 d. jis išdirbo iš viso 1 784 naktinės tarnybos valandas, kurias Direkcija turėjo perskaičiuoti į dieninės tarnybos valandas taikydama koeficientą 1,143.

24. Jo manymu, tuo tikslu Direkcija turėjo taikyti Įsakymo dėl darbo užmokesčio struktūros ir organizavimo³ 9 straipsnio 2 dalį, pagal kurią, vedant suminę darbo laiko apskaitą, naktinio darbo valandos turi būti perskaičiuotos į dieninio darbo valandas taikant koeficientą, atitinkantį įprastinės dieninio darbo ir naktinio darbo trukmės atitinkamoje darbo vietoje santykį.

25. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nutarė sustabdyti pagrindinės bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar pagal Direktyvos 2003/88/EB 12 straipsnio a punkte įtvirtintą veiksmingos apsaugos principą reikalaujama, kad įprastinė policininkų ir ugniagesių naktinės tarnybos trukmė būtų trumpesnė už nustatytą įprastinę dieninės tarnybos trukmę?
2. Ar pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 20 ir 31 straipsniuose įtvirtintą lygybės principą reikalaujama, kad nacionalinės teisės aktuose privačiojo sektoriaus darbuotojams nustatyta įprastinė septynių valandų naktinio darbo trukmė būtų taikoma ir viešojo sektoriaus darbuotojams, įskaitant policininkus ir ugniagesius?
3. Ar Direktyvos 2003/88/EB 8 konstatuojamojoje dalyje įtvirtintą tikslą riboti naktinio darbo trukmę veiksmingai pasiekti galima tik tuomet, kai nacionalinės teisės aktuose aiškiai nustatyta įprastinė naktinio darbo trukmė, taip pat ir viešojo sektoriaus darbuotojams?“

³ Į kurio taikymo sritį neįtraukti Vidaus reikalų ministerijos tarnautojai.

III. Teisinė analizė

A. Prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūros taikymas

26. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į tai, kad Bulgarijos teismuose nagrinėjama daug bylų, panašių į šią, ir šie teismai priima skirtingus sprendimus, paprašė taikyti prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą.

27. Vis dėlto, kadangi ši byla nesusijusi su viena iš sričių, nurodytų SESV trečiosios dalies V antraštinėje dalyje, susijusioje su laisvės, saugumo ir teisingumo erdve, šiuo atveju Procedūros reglamento 107 straipsnio 1 dalis negali būti taikoma.

B. Prašymų priimtinumai

28. Direktyva 2003/88, kuri grindžiama SESV 153 straipsnio 2 dalimi, tik reglamentuojami tam tikri darbo laiko organizavimo aspektai, siekiant užtikrinti darbuotojų saugą ir sveikatos apsaugą, taip pat pagal to paties straipsnio 5 dalį ši direktyva netaikoma darbuotojų darbo užmokesčio klausimui, išskyrus ypatingą mokamų kasmetinių atostogų atvejį, numatytą šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje; taigi ji iš esmės netaikoma darbuotojų darbo užmokesčiui⁴.

29. Pagrindinėje byloje keliamas klausimas dėl ieškovo naktį išdirbtų viršvalandžių skaičiaus nustatymo, kad būtų nustatytas jo darbo užmokestis ir sumokėta už neapmokėtas valandas.

30. Pagrindinėje byloje nagrinėjamo ginčo sprendimas, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, priklauso nuo to, kaip Teisingumo Teismas išaiškins Direktyvos 2003/88 8 ir 12 straipsniuose įtvirtintą sąvoką „naktinio darbo trukmė“, atsižvelgiant į darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos reikalavimus.

31. Kaip teisingai pažymėjo Komisija, pagrindinis Teisingumo Teismui pateiktų prejudicinių klausimų tikslas – nustatyti, ar Vidaus reikalų ministerijos personalui taikomi teisės aktai, susiję su įprasta naktinio darbo trukme, turi būti aiškinami atsižvelgiant į Darbo kodekso nuostatas, skirtas privačiojo sektoriaus darbuotojams, kuriose nustatyta įprasta naktinio darbo trukmė iki 7 val. (tai reiškia, kad naktinio darbo laikas būtų perskaičiuojamas į dieninio darbo laiką, o tai turėtų įtakos ieškovo darbo užmokesčiui). Taigi tarp prejudicinių klausimų ir ginčo dalyko yra ryšys.

32. Aplinkybė, kad šis ginčas galiausiai yra susijęs su darbo užmokesčio klausimu, neturi reikšmės, nes į šį klausimą pagrindinėje byloje turi atsakyti nacionalinis teismas, o ne Teisingumo Teismas⁵.

33. Todėl, atsižvelgdamas į prejudicinių klausimų svarbos prezumpciją, manau, kad į prašyme priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismui pateiktus klausimus turi būti atsakyta iš esmės.

⁴ Žr. 2020 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Készenléti Rendőrség* (C-211/19, EU:C:2020:344, 23 punktas).

⁵ Žr. 2018 m. vasario 21 d. Sprendimą *Matzak* (C-518/15, EU:C:2018:82, 25 ir 26 punktai).

C. Direktyvos tikslas ir valstybių narių diskrecija

34. Direktyvos 2003/88 tikslas – nustatyti būtiniausius reikalavimus, skirtus sveikatos apsaugai ir saugai darbo vietose gerinti, o šio tikslo siekiama, be kita ko, derinant nacionalinės teisės nuostatas dėl darbo laiko⁶.

35. Tam, kad būtų pasiekti šie tikslai, Direktyvos 2003/88 nuostatose nurodytas minimalus dienos ir savaitės poilsio laikas, taip pat 48 valandų vidutinis darbo savaitės laikas, įskaitant viršvalandžius, ilgiausias naktinio darbo laikas.

36. Šiomis nuostatomis įgyvendinamas Pagrindinių teisių chartijos 31 straipsnis, kurio 1 dalyje pripažinus, kad „kiekvienas darbuotojas turi teisę į saugias, jo sveikatą ir orumą atitinkančias darbo sąlygas“, 2 dalyje nustatyta, kad „kiekvienas darbuotojas turi teisę į tai, kad būtų apribotas maksimalus darbo laikas, teisę į dienos ir savaitės poilsį, taip pat kasmetines mokamas atostogas“. Ši teisė tiesiogiai susijusi su žmogaus orumo apsauga, kuri išsamiau reglamentuojama Chartijos I antraštinėje dalyje⁷.

37. Remdamasis šiuo sisteminiu pagrindu, Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvoje 2003/88 įtvirtintos taisyklės yra ypač svarbios Sąjungos socialinės teisės nuostatos, kuriomis kiekvienas darbuotojas turi galėti remtis kaip būtiniausiais reikalavimais, reikalingais jo saugai ir sveikatos apsaugai užtikrinti⁸.

38. Viena iš šių apsaugos priemonių yra tai, kad maksimali naktinio darbo laiko trukmė⁹ laikoma ne tik darbuotojo asmeniniu interesu, bet ir darbdavio ir bendruoju interesu¹⁰. Kalbant konkrečiai, Direktyvos 2003/88 7 ir 10 konstatuojamosiose dalyse akcentuojamos galimai žalingos naktinio darbo pasekmės ir būtinybė apriboti jo trukmę, siekiant užtikrinti aukštesnį darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos lygį.

39. Teisingumo Teismas pažymėjo, jog svarbu, kad būtų visapusiškai užtikrintas Direktyvoje 2003/88 darbuotojams suteiktų teisių veiksmingumas, o tai būtina apima valstybių narių pareigą užtikrinti visų šioje direktyvoje nustatytų būtiniausių reikalavimų laikymąsi. Šis aiškinimas yra vienintelis, kuris atitinka Direktyvos 2003/88 tikslą užtikrinti veiksmingą darbuotojų saugą ir sveikatos apsaugą jiems faktiškai leidžiant pasinaudoti minėtoje direktyvoje suteiktomis teisėmis¹¹.

40. Pagal ką tik aprašytus Direktyvoje 2003/88 numatytus reikalavimus valstybės narės įpareigojamos pasiekti rezultata, kad būtų užtikrintas šia direktyva darbuotojams suteiktų teisių veiksmingumas.

⁶ Šiuo klausimu žr. 2017 m. lapkričio 9 d. Sprendimą *Maio Marques da Rosa* (C-306/16, EU:C:2017:844, 45 punktas) ir 2015 m. rugsėjo 10 d. Sprendimą *Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras* (C-266/14, EU:C:2015:578, 23 punktas).

⁷ Šiuo klausimu taip pat žr. generalinio advokato E. Tanchev išvadą byloje *King* (C-214/16, EU:C:2017:439, 36 punktas).

⁸ Žr. 2015 m. rugsėjo 10 d. Sprendimą *Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones Obreras* (C-266/14, EU:C:2015:578, 24 punktas), 2005 m. gruodžio 1 d. Sprendimą *Dellas ir kt.* (C-14/04, EU:C:2005:728, 49 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2011 m. kovo 4 d. Nutartį *Grigore* (C-258/10, nepaskelbta Rink., EU:C:2011:122, 41 punktas).

⁹ Žr. 2021 m. kovo 9 d. Sprendimą *Stadt Offenbach am Main (Ugniagesio pasyvusis budėjimas)*, (C-580/19, EU:C:2021:183, 24 ir 25 punktai).

¹⁰ Žr. generalinio advokato Y. Bot išvadą byloje *Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften* (C-684/16, EU:C:2018:338, 52 punktas).

¹¹ Šiuo klausimu žr. 2006 m. rugsėjo 7 d. Sprendimą *Komisija / Jungtinė Karalystė* (C-484/04, EU:C:2006:526, 40 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

41. Vis dėlto iš tos pačios direktyvos, ypač iš jos 15 konstatuojamosios dalies, matyti, kad, įgyvendinant jos nuostatas, valstybėms narėms suteikiamas tam tikras lankstumas¹².

42. Darytina išvada, kad valstybės narės turi tam tikrą diskreciją įgyvendinti minėtus būtinausius reikalavimus, tačiau, kaip aiškiai matyti iš tos pačios Direktyvos 2003/88 konstatuojamosios dalies, kartu yra įpareigotos užtikrinti darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos principų laikymąsi¹³.

D. Prejudiciniai klausimai

1. Bendrosios pastabos

43. Iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad ją priėmusioje valstybėje narėje vyksta ginčai dėl Vidaus reikalų ministerijoje dirbančių valstybės tarnautojų, konkrečiai – ugniagesių, t. y. grupės, kuriai priklauso ieškovas, naktiniam darbui taikytinų taisyklių; šiuos ginčus nagrinėja įvairių instancijų teismai.

44. Teisinei analizei naudingos faktinės aplinkybės, kurias, mano nuomone, galima nustatyti remiantis bylos medžiaga, yra tokios, kaip nurodyta toliau.

45. Ieškovas pagrindinėje byloje yra priešgaisrinės apsaugos tarnybos narys. Mano nuomone, ši kategorija priskirtina prie Vidaus reikalų ministerijos Priešgaisrinės ir civilinės saugos tarnybos tarnautojų, kaip tai suprantama pagal ZMVR 142 straipsnį.

46. Bulgarijoje galioja bendrosios taisyklės dėl naktinio darbo, nustatytos pagal Darbo kodeksą, ir Vidaus reikalų ministerijos tarnautojams taikomos specialios taisyklės (ZMVR).

47. ZMVR reglamentuojami Vidaus reikalų ministerijos tarnautojų – policijos pareigūnų ir priešgaisrinės bei civilinės saugos tarnybų pareigūnų, valstybės tarnautojų, sutartininkų – darbo santykiai. Sutartininkų statusas reglamentuojamas Darbo kodekso ir ZMVR nuostatomis (142 straipsnis).

48. Valstybės tarnautojų (prie kurių, mano nuomone, taip pat priskirtina ugniagesių kategorija, kuriai priklauso ieškovas pagrindinėje byloje), darbo laikas (įskaitant naktinį) konkrečiai reglamentuojamas ZMVR 187 straipsnyje, kuriame dėl išsamesnių taisyklių daroma nuoroda į konkrečius Vidaus reikalų ministerijos įsakymus.

49. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad ZMVR 187 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog įprastinė šios ministerijos tarnautojų tarnybos trukmė yra aštuonios valandos per dieną. Šiame specialiajame įstatyme, kuriame reglamentuojamas policijos

¹² Žr. 2017 m. lapkričio 9 d. Sprendimą *Maio Marques da Rosa* (C-306/16, EU:C:2017:844, 46 punktas).

¹³ Žr. 2021 m. kovo 17 d. Sprendimą *Academia de Studii Economice din București* (C-585/19, EU:C:2021:210, 49 punktas), 2021 m. kovo 9 d. Sprendimą *Stadt Offenbach am Main (Ugniagesio pasyvusis budėjimas)* (C-580/19, EU:C:2021:183, 26 punktas), 2021 m. kovo 9 d. Sprendimą *Radiotelevizija Slovenija (Pasyviojo budėjimo laikotarpis sunkiai pasiekiamoje vietovėje)* (C-344/19, EU:C:2021:182, 25 punktas) ir 2019 m. gegužės 14 d. Sprendimą *CCOO* (C-55/18, EU:C:2019:402, 36 ir 37 punktai bei juose nurodyta jurisprudencija). Dėl patvirtinimo, kad tais atvejais, kai nėra nuorodų, grindžiamų Direktyvos 2003/88 terminais ir nuostatų struktūra, valstybės narės turi plačią diskreciją, jeigu laikomasi šia direktyva siekiamų tikslų, žr. 2019 m. balandžio 11 d. Sprendimą *Syndicat des cadres de la sécurité intérieure* (C-254/18, EU:C:2019:318, 31 punktas). Šioje byloje buvo nagrinėjamas referencinis laikotarpis apskaičiuojant savaitės darbo trukmę.

ir priešgaisrinių gelbėjimo tarnybų pareigūnų statusas, nėra aiškios nuostatos dėl įprastinės naktinės tarnybos trukmės, o tik nurodyta, koks laiko tarpas laikomas naktimi: tai yra laikas nuo 22.00 val. iki 6.00 val., kaip nustatyta ir Darbo kodekse.

50. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat pažymi, kad ZMVR 188 straipsnio 2 dalyje aiškiai nurodoma Darbo kodekse numatyta apsauga; jame numatytas trumpesnis naktinio darbo laikotarpis, t. y. iki septynių valandų.

51. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat pažymi, kad ZMVR 187 straipsnio 3 dalyje nenustatyta, kad įprastinė naktinės tarnybos trukmė yra aštuonios valandos, tik nurodyta, kad dirbant pamainomis, kaip šiuo atveju, galima dirbti ir naktį nuo 22.00 iki 6.00 val., o tarnybos valandos negali viršyti vidutiniškai aštuonių valandų per 24 valandų laikotarpį.

52. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, jog siekiant, kad Vidaus reikalų ministerijos tarnautojai nebūtų vertinami mažiau palankiai nei privačiojo sektoriaus darbuotojai, įprastas jų naktinio darbo laikas turėtų trukti septynias valandas.

53. Pirmiau apibūdintą nacionalinės teisės išaiškinimą, kurį pateikė *Rayonen sad Lukovit*, atmetė apeliacinės instancijos teismas *Okrazhen sad Lovech* (Lovečo apygardos teismas, Bulgarija), kuris, kaip suprantu, tokiu atveju, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, nacionalinėje sistemoje yra galutinės instancijos teismas.

54. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo principinė nuomonė, išreikšta jo sprendimuose dėl identiškų policininkų ir ugniagesių reikalavimų, grindžiama dviem pagrindiniais argumentais.

55. Pirmasis argumentas yra tai, kad nuostatos, pagal kurią būtų numatytas naktinės tarnybos valandų perskaičiavimas į dieninės tarnybos valandas santykiu 7:8, nebuvimas poįstatyminiuose teisės aktuose, priimtuose po to, kai 2014 m. įsakymas buvo pakeistas paskesniu įsakymu, yra teisės aktų leidėjo sprendimas, o ne reglamentavimo spraga. Be to, pažymima, kad abejonės dėl tokio teisinio sprendimo gali paskatinti teisės aktų leidėją ateityje jo atsisakyti arba jį iš dalies pakeisti, tačiau to negalima laikyti argumentu, kuriuo būtų grindžiamas analogiškas teisės akto taikymas.

56. Antrasis argumentas – kad ZMVR 188 straipsnio 2 dalis netaikytina tiesiogiai, nes joje daroma nuoroda į specialiąją apsaugą pagal Darbo kodeksą.

57. Taigi, kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, šios srities jurisprudencija Bulgarijoje yra prieštaringa, todėl, teisingumo ministro prašymu, *Varhoven kasatsionen sad* (Aukščiausiasis kasacinis teismas, Bulgarija) pradėjo aiškinimo procesą, bet sprendimo kol kas nepriėmė.

58. Nors prašyme priimti prejudicinį sprendimą viršijama tai, kas išdėstyta nagrinėjant priimtinumą, juo remiantis negalima išsamiai susipažinti su minėtos diskusijos eiga, siekiant patikrinti, ar galiojančios nacionalinės teisės nuostatos, kaip jas aiškina nacionaliniai teismai, visiškai atitinka Europos Sąjungos teisę.

59. Be to, norėčiau pridurti, kad iš bylos medžiagos analizės matyti, jog šiuo atveju iš esmės nagrinėjamas teisės klausimas, patenkantis į nacionalinės teisės sritį, nes, laikantis ribų, kurias nurodysiu vėliau, Sąjungos teisėje aiškiai nenustatyta, kad reikėtų rinktis vieną ar kitą skirtingų valstybės narės teismų numatytą sprendimą.

60. Toliau tik pasiūlysiu savo atsakymą į prejudicinius klausimus, remdamasis tuo, kas gali paaiškėti iš bylos medžiagos, ir atsižvelgdamas į tai, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo argumentai keliais aspektais yra fragmentiški.

2. Dėl pirmojo prejudicinio klausimo

61. Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar pagal Direktyvos 2003/88 12 straipsnio a punkte įtvirtintą veiksmingos apsaugos principą reikalaujama, kad įprastinė policininkų ir ugniagesių naktinės tarnybos trukmė būtų trumpesnė už nustatytą įprastinę dienos tarnybos trukmę.

62. Kaip minėjau, Direktyvos 2003/88 tikslas apibrėžtas jos 1 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyti būtiniausi saugos ir sveikatos reikalavimai dėl darbo laiko organizavimo.

63. Kalbant būtent apie naktinį darbą, direktyvos 7 konstatuojamojoje dalyje nurodoma šiam veiklos laikotarpiui būdinga rizika: „moksliniai tyrimai parodė, kad žmogaus kūnas naktį jautriau reaguoja į aplinkos poveikį ir į tam tikras apsunkinančias darbo organizavimo formas ir kad ilgas naktinis darbas gali būti žalingas darbuotojų sveikatai ir gali kelti pavojų saugai darbo vietoje“.

64. Direktyvos 12 straipsnio a punktu valstybės narės įpareigojamos imtis būtinų priemonių užtikrinti naktį ir pamainomis dirbantiems darbuotojams jų darbo pobūdį atitinkančią saugos ir sveikatos apsaugos lygį.

65. Minimalūs naktinio darbo trukmės reikalavimai įtvirtinti Direktyvos 2003/88 8 straipsnyje, kuriuo valstybės narės įpareigojamos užtikrinti, kad įprastas darbuotojo naktinio darbo laikas neviršytų vidutiniškai aštuonių valandų per 24 valandų laikotarpį.

66. Vis dėlto Direktyvoje 2003/88 nėra jokios nuorodos į ryšį tarp naktinio darbo trukmės ir dienos darbo. Taigi pagal šios direktyvos 8 straipsnį nedraudžiama nacionalinė nuostata, nustatanti tą pačią dienos ir naktinio darbo trukmę, jeigu neviršijama 8 valandų per 24 valandas riba (a punktas).

67. Konkrečiai dėl policijos pareigūnų ir ugniagesių pažymėtina, kad tuo atveju, kai prie šios darbuotojų kategorijos, kaip galima pagrįstai manyti¹⁴, gali būti priskiriami „naktinės pamainos darbuotojai, kurių darbas susijęs su ypatingais pavojais arba kurių fizinis ar protinis darbo krūvis yra didelis“, Direktyvos 2003/88 8 straipsnio b punkte, patikslinant a punkto turinį, reikalaujama užtikrinti, kad „bet kuriuo 24 valandų trukmės laikotarpiu, kai jie dirba naktinį darbą, nedirbtų daugiau kaip aštuonias valandas“. Net ir kalbant apie šiuos specifinės kategorijos darbuotojus, direktyvoje nenustatytas joks ryšys tarp maksimalaus naktinio ir dienos darbo laiko.

¹⁴ Nors, primenu, Direktyvos 2003/88 8 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad šie darbuotojai yra apibrėžiami „nacionalinės teisės aktais ir (arba) praktika arba kolektyvinėmis sutartimis, arba darbdavių ir darbuotojų susitarimais, atsižvelgiant į naktinio darbo specifinį poveikį ir žalą“.

68. Be to, kalbant apie direktyvos 12 straipsnio a punkte numatytą pareigą, kadangi nuostatoje nieko nepatikslinama, reikia manyti, kad pagal šią direktyvą valstybėms narėms paliekama didelė diskrecija, susijusi su įgyvendintinomis priemonėmis¹⁵.

69. Žinoma, šia diskrecija turi būti naudojama taip, kad būtų užtikrintas direktyvos veiksmingumas ir pačioje direktyvoje nustatyti apsaugos tikslai. Kadangi naktimis dirbti yra sunkiau nei dienomis, naktinio darbo vidutinės ar maksimalios trukmės sumažinimas, palyginti su dieniniu darbu, tikrai galėtų būti teisingas sprendimas valstybėms narėms siekiant apsaugoti darbuotojų saugą ir sveikatą.

70. Vis dėlto, kaip teigia ir Komisija, manau, jog naktinio darbo trukmės sutrumpinimas atsižvelgiant į dieninio darbo trukmę yra tik vienas iš galimų būdų įvykdyti 12 straipsnio a punkto reikalavimus. Pavyzdžiui, prie darbuotojų sveikatos ir saugos užtikrinimo būtų galima prisidėti suteikiant papildomą poilsio ar laisvą laiką.

71. Todėl laikausi nuomonės, kad nesant konkrečios pareigos, nustatytos Direktyvoje 2003/88, ir dėl minimalaus jos, jos tikslų ir valstybėms narėms paliktos diskrecijos suderinimo iš šios direktyvos 12 straipsnio a punkte nustatytos bendros pareigos negalima daryti išvados, kad valstybės narės turi vykdyti konkretų reikalavimą nustatyti įprastą naktinio darbo laiko trukmę, kuri būtų mažesnė už dieninio darbo trukmę.

3. Dėl antrojo prejudicinio klausimo

72. Antruoju prejudiciniu klausimu nacionalinis teismas siekia išsiaiškinti, ar pagal Chartijos 20 ir 31 straipsniuose įtvirtintą lygybės principą reikalaujama, kad nacionalinės teisės aktuose privačiojo sektoriaus darbuotojams nustatyta įprastinė septynių valandų naktinio darbo trukmė būtų taikoma ir viešojo sektoriaus darbuotojams, įskaitant policininkus ir ugniagesius.

73. Kaip teisingai pažymi Komisija, Chartijos 31 straipsnyje kalbama ne apie lygybės principą, o apie „teisę į tinkamas ir teisingas darbo sąlygas“.

74. Todėl pritariu Komisijos pasiūlymui antrąjį prejudicinį klausimą performuluoti taip: „Ar pagal Chartijos 20 straipsnį, kuriame įtvirtintas lygybės principas, ir pagal jos 31 straipsnį reikalaujama, kad įprastas naktinio darbo laikas būtų taikomas ir viešajame sektoriuje dirbantiems darbuotojams, įskaitant policijos pareigūnus ir ugniagesius?“

75. Taigi klausimas, į kurį reikia atsakyti, yra susijęs su nacionalinės teisės aktu, kuriais, kaip juos aiškina nacionaliniai teismai, reglamentuojama įprastinė naktinio darbo trukmė privačiame sektoriuje ir tam tikros viešojo sektoriaus kategorijos darbuotojų (Vidaus reikalų ministerijos tarnautojų, šiuo atveju – ugniagesių) darbo trukmė, suderinamumu su Sąjungos teise.

76. Visų pirma reikia pažymėti, kad pagal suformuotą Teisingumo Teismo jurisprudenciją Sąjungos teisės sistemoje garantuojamos pagrindinės teisės taikomos visomis Sąjungos teisės aktais reguliuojamomis aplinkybėmis¹⁶.

¹⁵ Teisingumo Teismo suformuotoje jurisprudencijoje buvo įrodyta, kad pagal direktyvą valstybėms narėms paliekama didelė diskrecija įgyvendinti jos nuostatas. Šiuo klausimu žr. 2012 m. sausio 24 d. Sprendimą *Dominguez* (C-282/10, EU:C:2012:33, 35 punktas), 2017 m. lapkričio 9 d. Sprendimą *Maio Marques da Rosa* (C-306/16, EU:C:2017:844, 39 ir 48 punktai), 2019 m. balandžio 11 d. Sprendimą *Syndicat des cadres de la sécurité intérieure* (C-254/18, EU:C:2019:318, 23 ir 35 punktai).

¹⁶ Žr. 2018 m. lapkričio 6 d. Sprendimą *Bauer ir Willmeroth* (C-569/16 ir C-570/16, EU:C:2018:871, 52 ir 53 punktai).

77. Taigi pirmiausia reikia išnagrinėti, ar valstybėje narėje galiojančiomis nacionalinės teisės nuostatomis įgyvendinama Sąjungos teisė (kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnį).

78. Direktyvoje 2003/88 nenumatytos priemonės, skirtos naktinio darbo trukmei suderinti, o 8 straipsnyje tik nustatyti minimalūs reikalavimai, ribojantys šio darbo trukmę: įprastinis naktimis dirbančių darbuotojų darbo laikas negali viršyti 8 valandų vidurkio per 24 valandų laikotarpį. Taigi Sąjungos teisės aktų leidėjas nustatė „vidutinę“ naktinių darbuotojų „įprastinio“ darbo laiko ribą.

79. 8 straipsnio b punkte numatyta riba tampa „maksimalia“ riba tik tuo atveju, kai darbas yra „susijęs su ypatingais pavojais arba <...> fizinis ar protinis darbo krūvis yra didelis“: tada užtikrinama, kad darbuotojai „24 valandų trukmės laikotarpiu <...> nedirbtų daugiau kaip aštuonias valandas“.

80. Vis dėlto Bulgarijos darbo kodekso 140 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad „įprastinis naktinio darbo laikas dirbant 5 darbo dienų savaitę negali viršyti 7 valandų“. Kaip primena prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, ši nuostata taikoma privačiojo sektoriaus darbuotojams.

81. Ar galima manyti, kad dėl šios nuostatos nacionalinės teisės aktuose įtvirtinta palankesnė tvarka nei ta, kuri numatyta direktyvoje?

82. Kaip matyti iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos, visų pirma iš Sprendimo *TSN*¹⁷, direktyvoje numatyti minimalūs reikalavimai negali užkirsti kelio valstybei narei priimti apsaugos normas, kurios būtų griežtesnės už nustatytas Sąjungos teisės aktų leidėjo, jeigu jos nekenkia tos nustatytos tvarkos nuoseklumui.

83. Darbo kodekse nustatant 7 valandų įprastinę naktinio darbo trukmę, įgyvendinama direktyvos 8 straipsnyje nustatyta pareiga, atsižvelgiant į šioje nuostatoje numatytais minimaliais reikalavimais suteiktą diskreciją. Taigi Pagrindinių teisių chartija taikoma laikantis jos 51 straipsnio¹⁸.

84. Kaip, mano nuomone, teisingai nurodė Komisija, šis atvejis skiriasi nuo nagrinėto Sprendime *TSN*¹⁹, nes byloje *TSN* buvo galima atskirti teises į kasmetines atostogas, atsirandančias taikant direktyvos 7 straipsnį (kuris buvo perkeltas atitinkamais nacionalinės teisės aktais), ir įmonės kolektyvine sutartimi suteiktas papildomas teises, kad būtų galima aiškiai nustatyti, kokia taisyklė kyla iš Sąjungos teisės taikymo ir kokia priskiriama nacionalinės teisės sričiai. Taip negali būti šiuo atveju, nes, Darbo kodekso 140 straipsnio 1 dalyje nustatant palankesnę tvarką nei direktyvos 8 straipsnyje numatyta maksimali trukmė, buvo nustatytas direktyvoje numatytas būtinausias reikalavimas, bet iš jo negalima suprasti, kas konkrečiai grindžiama direktyvoje nustatytais minimaliais reikalavimais, o kas juos viršija.

¹⁷ Žr. 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *TSN ir AKT* (C-609/17 ir C-610/17, EU:C:2019:981, 48 ir 49 punktai).

¹⁸ Europos Komisijos pastabų 50 punktas.

¹⁹ Kaip žinoma, šis atvejis susijęs su kolektyvine sutartimi, viršijančia direktyvoje numatytus minimalius reikalavimus dėl mokamų atostogų (4 savaitių): draudžiama perkelti atostogas, kai suinteresuotasis asmuo gavo laikinojo nedarbingumo atostogas. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad „tuomet, kai valstybės narės pripažįsta arba socialiniams partneriams leidžia suteikti teises į mokamas kasmetines atostogas, viršijančias šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje numatytą minimalią keturių savaitių trukmę, tokios teisės arba galimo jų perkėlimo dėl ligos per atostogas sąlygos priklauso valstybių narių turimai kompetencijai; jų nereglamentuoja minėta direktyva ir jos nepatenka į tos direktyvos taikymo sritį“.

85. Vis dėlto, kaip matysime, tai nereiškia, kad Direktyvos 2003/88 8 straipsnyje nustatytos pareigos privačiojo sektoriaus darbuotojų atžvilgiu galima netaikyti kitokių ir specifinių kategorijų darbuotojams. Taigi tai, kad Darbo kodekso 140 straipsniu įgyvendinamas šioje direktyvoje nustatytas minimalus reikalavimas, nereiškia, kad valstybė narė netenka kompetencijos įgyvendinti savo diskrecijos, kitiems darbuotojams dėl objektyvių vykdomos funkcijos savybių nustatydamą kitą naktinio darbo laiko apribojimą, bet laikydamosi Direktyvoje 2003/88 numatytų minimalių reikalavimų.

86. Chartijos 20 ir 31 straipsniuose įtvirtinti principai turi būti aiškinami kartu ir tai yra kriterijai, skirti patikrinti, ar nacionalinės teisės aktų leidėjo veiksmais užtikrinamos teisingos ir vienodos darbo sąlygos visiems darbuotojams.

87. Chartijos 20 straipsnyje numatytas vienodo požiūrio principas yra bendrasis Sąjungos teisės principas, o Chartijos 21 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas diskriminacijos draudimas yra konkreti šio principo išraiška. Pagal nediskriminavimo principą panašios situacijos negali būti vertinamos skirtingai, o skirtingos – vienodai²⁰.

88. Skirtingas požiūris pateisinamas, kai yra grindžiamas objektyviu ir protingu kriterijumi, t. y. kai yra susijęs su nagrinėjamu teisės aktu siekiamu teisėtu tikslu ir kai šis skirtumas yra proporcingas nagrinėjamu vertinimu siekiamam tikslui²¹.

89. Be to, situacijų panašumas turi būti vertinamas ne bendrai ir abstrakčiai, o specialiai ir konkrečiai, atsižvelgiant į visas joms būdingas aplinkybes ir, be kita ko, nacionalinių taisyklių, kuriomis nustatomas nagrinėjamas diferencijavimas, dalyką ir tikslą, taip pat prireikus srities, kurioje šie nacionalinės teisės aktai priimti, principus ir tikslus²².

90. Nagrinėjamu atveju sunku išanalizuoti situacijų panašumą, nes prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siūlo lyginti abstrakčias kategorijas, kaip antai valstybės tarnautojų ir privačiojo sektoriaus darbuotojų kategorijas, nepateikdamas jokios informacijos apie darbo sąlygas, naktimis dirbantiems darbuotojams suteikiamas pagal abi sistemas, kad būtų galima atlikti konkrečią analizę.

91. Aiškinant nacionalinės teisės nuostatas, kaip jas galima suprasti pagal bylos medžiagą, negalima nukrypti nuo skirtingo, bet Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo.

92. Iš tikrųjų, mano supratimu, pirminės teisės nuostatomis (Darbo kodeksu ir Vidaus reikalų ministerijos įstatymu) iš dalies nevienodai reglamentuojamas darbo organizavimas privačiajame ir viešajame sektoriuose. Ši tvarka išsamiau reglamentuojama Vidaus reikalų ministerijos įstatyme numatytais antrinės teisės aktais (įsakymais).

93. Vienos nuostatos nuoroda į kitą, kuri, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo požiūriu, atrodo, turi lemiamą reikšmę, yra labai plati ir negali būti aiškinama vienareikšmiškai: ZMVR 188 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad naktimis dirbantiems valstybės tarnautojams „taikoma speciali apsauga, numatyta Darbo kodekse“. Vis dėlto, mano nuomone,

²⁰ Žr. 2010 m. rugsėjo 14 d. Sprendimą *Akzo Nobel Chemicals ir Akcros Chemicals / Komisija* (C-550/07 P, EU:C:2010:512, 54 ir 55 punktai).

²¹ Žr. 2020 m. spalio 29 d. Sprendimą *Veselības ministrija* (C-243/19, EU:C:2020:872, 37 punktas) ir 2013 m. spalio 17 d. Sprendimą *Schaible* (C-101/12, EU:C:2013:661, 77 punktas).

²² Žr. 2018 m. birželio 26 d. Sprendimą *MB (Lyties pakeitimas ir išstarnauto laiko pensija)* (C-451/16, EU:C:2018:492, 42 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Šiuo klausimu taip pat žr. 2021 m. sausio 26 d. Sprendimą *Szpital Kliniczny im. dra J. Babińskiego Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Krakowie* (C-16/19, EU:C:2021:64, 43 punktas).

vien remiantis šia nuostata negalima manyti, kad tai, kas pagal Darbo kodeksą taikoma privačiojo sektoriaus darbuotojams, taikytina visiems valstybės tarnautojams, neatsižvelgiant į jų atliekamas funkcijas, dėl įvairių priežasčių.

94. Visų pirma dėl to, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra bendro pobūdžio, ir, antra, dėl to, kad jis susijęs su teisės aktu, kurio nuostatas galima aiškinti įvairiai: minėto 187 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatytas įprastinis ministerijoje dirbančių valstybės tarnautojų darbo laikas – 8 valandos per dieną, nedaromas skirtumas tarp dieninio ir naktinio darbo, 3 dalyje pažymima, kad naktinio darbo atveju „vidutinis darbo laikas negali viršyti 8 valandų per 24 valandų laikotarpį“.

95. Be to, 187 straipsnio 9 dalyje daroma nuoroda į vidaus reikalų ministro įsakymus, kuriais nustatomos konkrečios darbo laiko organizavimo ir skirstymo sąlygos, atlyginimas už darbą, atliekamą nesilaikant įprasto darbo grafiko, ir Vidaus reikalų ministerijos tarnautojų poilsio ir pertraukų tvarka.

96. Atrodo, kad pastarąja nuostata patvirtinamas valstybės narės teisės aktų leidėjo noras įgyvendinti savo diskreciją, kiek tai leidžiama pagal Direktyvą 2003/88, konkrečios kategorijos darbuotojų, t. y. Vidaus reikalų ministerijos valstybės tarnautojų, įskaitant ugniagesius, darbo laiko srityje, darant nuorodą į antrinius teisės aktus, kuriuose atsižvelgiama į konkrečiai atliekamas funkcijas ir konkrečias darbo atlikimo sąlygas.

97. Taigi atrodo, kad jomis grindžiama fragmentiška ir nedviprasmiška sistema yra susijusi su vidaus teisės klausimais, kuriuos turi spręsti tikrai nacionalinis teismas.

98. Iš tikrųjų man atrodo, kad negalima atmesti galimybės, jog nė viena iš pateiktų aiškinimo gairių iš principo gali būti nesuderinama su Sąjungos teise: jeigu klausimas yra susijęs tik su darbo užmokesčio aspektu (septynios naktinio darbo valandos taikant daugiklį perskaičiuojamos į didesnę dieninio darbo valandų skaičių), jis nepatenka į Direktyvos 2003/88 taikymo sritį ir apskritai į Sąjungos teisėje galiojančias nuostatas dėl darbo laiko.

99. Jei klausimas yra susijęs su darbuotojo apsauga siekiant išvengti, kad pernelyg didelis naktinio darbo valandų skaičius neturėtų poveikio jo sveikatai, visi išaiškinimai yra suderinami su Sąjungos teise, kurioje, kaip matėme, tik nustatomas ne daugiau kaip 8 darbo valandų per 24 valandas darbo laikas, kai dirbama nuo 22 valandos iki 6 valandos ryto.

100. Jeigu klausimas yra susijęs su vienodu požiūriu į darbuotojus ir jų lygybės principu, kaip jau buvo nurodyta, palyginimas turi būti atliekamas konkrečiai ir konkrečiu atveju, atsižvelgiant ne į bendrąjį statusą (viešojo ar privačiojo sektoriaus darbuotojas), o į konkrečią paslaugos vykdymo tvarką, nuostatų, kuriomis nustatomas nevienodas požiūris, tikslus, atsižvelgiant į viešuosius interesus, susijusius su darbuotojo apsaugos reikalavimais.

101. Kaip buvo nurodyta atsakyme į pirmąjį prejudicinį klausimą, atliekant šį palyginimą reikės atsižvelgti į visą darbo organizavimo tvarką, nes naktinio darbo trukmė yra tik viena iš sudedamųjų dalių, kuriomis remiantis galima įvertinti darbuotojų sveikatos apsaugos veiksmingumą²³. Iš

²³ Dėl būtinybės atsižvelgti į visas reikšmingas aplinkybes, kaip antai darbo pobūdį ir sąlygas, siekiant įvertinti konkrečios Direktyvos 2003/88 nuostatos poveikį darbuotojų saugai ir sveikatai, žr. 2019 m. balandžio 11 d. Sprendimą *Syndicat des cadres de la sécurité intérieure* (C-254/18, EU:C:2019:318, 39 punktas). Šioje byloje buvo nagrinėjamas referencinis laikotarpis savitės darbo trukmei apskaičiuoti.

tikrųjų, nepažeidžiant Direktyvos 2003/88 8 straipsnyje nustatytos viršutinės ribos, suteikus papildomų poilsio ar laisvalaikio laikotarpių būtų padedama užtikrinti darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugą.

102. Antra, šios direktyvos teisinis pagrindas yra SESV 153 straipsnis, o jos tikslas, kaip nurodyta jos 2 konstatuojamojoje dalyje – remti ir papildyti valstybių narių veiklą, siekiant pagerinti darbo aplinką, kad būtų apsaugota darbuotojų sauga ir sveikata. Todėl kitais parametrais, kaip antai poilsio laiku ar kasmetinių atostogų dienų skaičiumi, taip pat galima padėti užtikrinti tam tikrą apsaugos lygį, o tai įrodo, kad darbo laiko palyginimas nėra vienintelis svarbus veiksnys siekiant užtikrinti direktyva siekiamo tikslo įgyvendinimą.

103. Be to, nacionalinis teismas, remdamasis situacijų panašumu, nenurodo, ar tarp Bulgarijos ugniagesiais ar policijos pareigūnais dirbančių darbuotojų yra pagal Darbo kodeksą įdarbintų sutartininkų, kurie atliktų tas pačias užduotis, kaip ir Vidaus reikalų ministerijos pareigūnai.

104. Beje, dėl šio pagal direktyvą užtikrinamo lankstumo valstybės narės nacionalinės teisės aktuose, kuriais į ją perkeliama minėta direktyva, gali būti atsižvelgiama į reikalavimus, susijusius su bendrojo pobūdžio interesų apsauga, kaip antai viešosios tvarkos apsauga, ar konkrečioms veiklos sritims būdingais ypatumais, dėl kurių organizuojant darbo laiką reikia tam tikro lankstumo²⁴.

105. Reikia įvertinti, pirma, tam tikrų profesijų, kaip antai policijos pareigūnų ir ugniagesių, funkcijų tęstinumą ir, antra, jų naktinio darbo veiksmingumą būtent dėl šioms profesijoms būdingos didelės rizikos.

106. Šis interesų derinimas įtvirtintas Direktyvos 89/391²⁵ 2 straipsnio 2 dalyje, pagal kurią tam tikros veiklos rūšys nepatenka į šios direktyvos ir – netiesiogiai – Direktyvos 2003/88 taikymo sritį. Naudojamas kriterijus grindžiamas ne darbuotojų priklausymu vienam iš šioje nuostatoje numatytų viešosios tarnybos sektorių, o tik tam tikrų konkrečių užduočių, kurias darbuotojai atlieka sveikatos, saugos ir viešosios tvarkos srityje, specifiniu pobūdžiu. Šiuo pobūdžiu grindžiamas nukrypimas nuo darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos srities taisyklių, atsižvelgiant į absoliučią būtinybę užtikrinti veiksmingą visuomenės apsaugą²⁶.

107. Jeigu šių situacijų palyginimas būtų įmanomas, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kuris vienintelis yra kompetentingas vertinti faktines aplinkybes, turėtų nustatyti, ar nagrinėjamu tikslu galima pateisinti skirtingą požiūrį ir ar priemonė, dėl kurios kyla toks požiūris, neviršija to, kas būtina šiam tikslui pasiekti²⁷. Kaip jau nurodyta, skirtingas požiūris yra pateisinamas, jeigu pagrįstas objektyviu ir pagrįstu kriterijumi, t. y. jeigu jis susijęs su nagrinėjamu teisės aktu siekiamu teisėtu tikslu ir jei toks skirtingas požiūris yra proporcingas juo siekiamam tikslui²⁸.

²⁴ Žr. 2019 m. balandžio 11 d. Sprendimą *Syndicat des cadres de la sécurité intérieure* (C-254/18, EU:C:2019:318, 39 punktą).

²⁵ 1989 m. birželio 12 d. Tarybos direktyva 89/391/EEB dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatos apsaugai darbe gerinti nustatymo (OL L 183, 1989, p. 0001–0008; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 349).

²⁶ Žr. 2006 m. sausio 12 d. Sprendimą *Komisija / Ispanija* (C-132/04, nepaskelbtas Rink., EU:C:2006:18, 24 punktą).

²⁷ Žr. 2018 m. birželio 5 d. Sprendimą *Montero Mateos* (C-677/16, EU:C:2018:393, 52 punktą).

²⁸ Žr. 2020 m. spalio 29 d. Sprendimą *Veselības ministrija* (C-243/19, EU:C:2020:872, 37 punktą) ir 2017 m. kovo 9 d. Sprendimą *Milkova* (C-406/15, EU:C:2017:198, 55 punktą).

108. Nesant objektyvaus teisės aktų leidėjo pasirinkimo diferencijuoti požiūrį į įvairių darbuotojų kategorijų naktinį darbą, galėtų būti pažeista ES teisė ir prireikus nacionalinio teismo pareiga netaikyti nacionalinės teisės nuostatos, kuria grindžiamas skirtingas požiūris.

109. Kitaip tariant, vadovaudamasis Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo principu, nacionalinis teismas galėtų atsižvelgti į visą nacionalinę teisę ir taikyti joje pripažintus aiškinimo metodus, kad būtų užtikrintas visiškas Sąjungos teisės veiksmingumas ir priimtas ja siekiamą tikslą atitinkantis sprendimas²⁹.

110. Todėl laikausi nuomonės, kad pagal Chartijos 20 straipsnį, kuriame įtvirtintas lygybės principas, ir jos 31 straipsnį, kuriame įtvirtinta teisė į teisingas ir sąžiningas darbo sąlygas, nereikalaujama, kad tam tikroje valstybėje narėje privačiajame sektoriuje dirbantiems darbuotojams nustatytas naktinis darbo laikas būtų taip pat taikomas viešojo sektoriaus darbuotojams, įskaitant policijos pareigūnus ir ugniagesius. Būtent valstybė narė turi diskreciją nustatyti kitokią trukmę, neviršydama Direktyvos 2003/88 8 straipsnyje numatytų maksimalių ribų ir jeigu gali objektyviai pagrįsti teisės aktų leidėjo sprendimą nevienodai vertinti skirtingų kategorijų darbuotojų, kuriuos galima specialiai ir konkrečiai palyginti, naktinį darbą.

4. Dėl trečiojo prejudicinio klausimo

111. Trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar, siekiant Direktyvos 2003/88 8 konstatuojamojoje dalyje nurodyto tikslo, t. y. apriboti naktinio darbo trukmę, reikia, kad nacionalinės teisės aktuose būtų aiškiai nustatyta ir viešojo sektoriaus tarnautojų įprastinė naktinio darbo trukmė.

112. Svarbu pabrėžti, kad, kaip pažymėjo Komisija, konstatuojamosios dalys savaime nėra privalomos. Nagrinėjamu atveju šia konstatuojamąja dalimi siekiama paaiškinti direktyvos 8 straipsnio, kuriame nustatytas maksimalus naktinio darbo laikas, lygus 8 valandoms per 24 valandas, turinį.

113. Taigi pritariu Komisijos pasiūlymui trečiąjį prejudicinį klausimą performuluoti taip: „Ar pagal direktyvos 8 straipsnį, siejamą su 8 konstatuojamąja dalimi, reikalaujama, kad nacionalinės teisės aktuose būtų aiškiai nustatyta įprastinė naktinio darbo trukmė ir viešojo sektoriaus darbuotojams?“

114. Pagal direktyvos 8 straipsnį valstybės narės įpareigojamos neviršyti nustatyto naktinio darbo laiko, t. y. 8 valandų per 24 valandų laikotarpį. Tačiau jis neįpareigoja valstybių narių nustatyti įprastinės naktinio darbo trukmės. Šiuo atžvilgiu direktyvos 8 konstatuojamosios dalies žodžiai „reikia riboti naktinio darbo <...> trukmę“ turi būti aiškinami taip, kad direktyvoje turi būti nurodytas maksimalus naktinio darbo laikas.

115. Taigi pagal šią direktyvą valstybėms narėms paliekama teisė nuspręsti, ar įprastinis naktinio darbo laikas, atsižvelgiant į nagrinėjamos veiklos pobūdį, taikomas konkrečioms darbuotojams, ar visiems darbuotojams. Valstybės narės gali priimti sprendimą dėl šios trukmės, remdamosi išankstiniu jos poveikio sveikatai ir saugai tyrimu pagal Sąjungos teisėje nustatytus minimalius reikalavimus. Pastaruoju požiūriu pagal Direktyvą 2003/88 tikrai reikalaujama, kad būtų įvykdyti šios direktyvos 8 straipsnyje nustatyti minimalūs reikalavimai dėl naktinio darbo laiko.

²⁹ Žr. 2004 m. spalio 5 d. Sprendimą *Pfeiffer ir kt.* (C-397/01–C-403/01, EU:C:2004:584, 117 punktą) ir 2019 m. gegužės 8 d. Sprendimą *Praxair MRC* (C-486/18, EU:C:2019:379, 37 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

116. Be to, kaip jau buvo nurodyta, pagal direktyvą valstybėms narėms suteikta didelė veiksmų laisvė būtent atsižvelgti į specifinius skirtingų sektorių reikalavimus. Iš tikrųjų yra didelių skirtumų tarp sričių, kuriose būtina veikti 24 valandas per parą, t. y. nepertraukiamai arba bent jau naktį ar dalį nakties, ir sričių, kuriose toks funkcijų tęstinumas nereikalingas.

117. Taigi šiuo požiūriu atrodo, kad ZMVR 187 straipsnis atitinka Direktyvoje 2003/88 nustatytus minimalius reikalavimus.

118. Todėl, mano nuomone, pagal šios direktyvos 8 straipsnį, siejamą su 8 konstatuojamąja dalimi, nereikalaujama, kad nacionalinės teisės aktuose būtų aiškiai nustatytas įprastinis naktinio darbo laikas ir viešojo sektoriaus darbuotojams.

IV. Išvada

119. Atsižvelgdamas į pirmiau išdėstytus argumentus, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Rayonen sad Lukovit* (Lukovito apylinkės teismas, Bulgarija) Teisingumo Teismui pateiktą prašymą priimti prejudicinį sprendimą:

1. Direktyvoje 2003/88 tik nurodytas maksimalus naktinio darbo valandų skaičius ir būtent pagal jos 12 straipsnio a punktą valstybės narės neįpareigojamos nustatyti, kad naktinio darbo laikas turi būti trumpesnis nei dieninio. Valstybės narės gali laisvai imtis priemonių, kurias jos laiko tinkamiausiomis direktyvai veiksmingai įgyvendinti.
2. Chartijos 20 straipsnyje, kuriame įtvirtintas lygybės principas, ir jos 31 straipsnyje, kuriame įtvirtinta teisė į tinkamas ir teisingas darbo sąlygas, nereikalaujama, kad valstybėje narėje privačiojo sektoriaus darbuotojams nustatyta įprastinė 7 valandų naktinio darbo trukmė būtų taip pat taikoma viešojo sektoriaus tarnautojams, įskaitant policijos pareigūnus ir ugniagesius. Valstybė narė turi diskreciją nustatyti kitokią trukmę, neviršydama Direktyvos 2003/88 8 straipsnyje numatytų maksimalių ribų, jeigu galima objektyviai pagrįsti teisės aktų leidėjo sprendimą nevienodai vertinti skirtingų kategorijų darbuotojų, kuriuos galima specialiai ir konkrečiai palyginti, naktinį darbą.
3. Pagal direktyvos 8 straipsnį, siejamą su 8 konstatuojamąja dalimi, nereikalaujama, kad nacionalinės teisės aktuose būtų aiškiai nustatyta įprastinė naktinio darbo trukmė ir viešojo sektoriaus darbuotojams. Valstybės narės gali laisvai nustatyti tinkamiausias priemones, kad būtų pasiektas direktyvos nuostatų veiksmingumas.